

Práva kupujícího v případě koupě uměleckého díla v internetové aukci

Internetové aukce jsou stále populárnějším způsobem prodeje a koupě zboží. Nejstarším a celosvětově nejznámějším internetovým aukčním portálem je server eBay.com, který byl založen v roce 1995 v Kalifornii. V České republice je největším a nejznámějším internetovým aukčním portálem server Aukro.cz. Dle informací uveřejněných na webu www.aukro.cz je prostřednictvím tohoto portálu ročně prodáno více než 12 milionů položek zboží.

Prodej prostřednictvím internetové aukce v nemalé míře využívají též aukční síně zaměřené na obchod s výtvarným uměním a starožitnostmi. Celkový obrat českých aukcí s uměním (nejen internetových, ale i klasických) činil v roce 2016 rekordní částku cca 1 257 000 000 Kč. Dle některých odhadů však až 30 % uměleckých děl na českém trhu jsou falzifikáty. Existuje tedy značné riziko, že vítěz internetové aukce ve skutečnosti koupí falzifikát.

Pokud vítěz internetové aukce pojme podezření, že koupil falzifikát, zpravidla uplatní reklamaci vady uměleckého díla vůči aukční síni. Ta však zpravidla vyžaduje, aby reklamační vada byla uplatněna v krátké době po převzetí uměleckého díla a byla podložena znaleckým posudkem jednoznačně potvrzujícím, že se jedná o falzifikát. Takový znalecký posudek však nemusí být snadné v krátké době získat, nehledě na to, že ani znalci si často nejsou stoprocentně jisti tím, zda umělecké dílo je, či není falzifikát a nemusí být proto ochotni vyslovit kategorický závěr o otázkách pravosti uměleckého díla.

V takovém případě nezbyvá kupujícímu – vítězi internetové aukce – než se obrátit se svým nárokem na soud. Žalovaným by v takovém případě měl být zadavatel uměleckého díla do internetové aukce jakožto prodávající. Jeho identitu by kupujícímu měl sdělit provozovatel aukčního portálu. Ti však v případě obchodu s uměním identitu těchto osob často nesdělují s poukazem na zachování diskretnosti a anonymity účastníků internetových aukcí. Za této situace by, dle mého názoru, žalovaným měl být přímo provozovatel internetové aukce (viz níže). Aby kupující v soudním sporu uspěl, bude však muset prokázat vadu uměleckého díla, tedy, že se jedná o falzifikát. Výše bylo vysvětleno, že něco takového nemusí být snadné. V každém případě kupujícího s velkou pravděpodobností čeká mnoholetá soudní pře s nejistým výsledkem.

Jsem přesvědčen, že existuje ještě jiná, mnohem jednodušší a rychlejší cesta, jak se může vítěz internetové aukce domoci svých práv, tj. vrácení svých peněz. Touto cestou je prosté odstoupení od kupní smlouvy k draženému předmětu (úspěšně vyzkoušeno v praxi).

Internetová aukce není dobrovolnou veřejnou dražbou ve smyslu zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, nýbrž soukromoprávní dražbou ve smyslu § 1771 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Na rozdíl od veřejné dražby, která je originálním způsobem nabytí vlastnického práva, které přechází na vydražitele udělením příklepu, soukromoprávní dražba není zvláštním smluvním typem, nýbrž jen zvláštním způsobem kontraktace (uzavření smlouvy), jak uvádí mj. důvodová zpráva k občanskému zákoníku. Na základě soukromoprávní dražby (tedy i internetové aukce) tak dochází toliko k uzavření samotné smlouvy, konkrétně klasické kupní smlouvy, na jejímž základě je na vítěze takové dražby vlastnické právo převedeno. K převodu vlastnického práva zpravidla nedochází již v okamžiku vítězství v internetové aukci, nýbrž až okamžikem úplného zaplacení kupní ceny a (zprostředkovatelského) poplatku pro provozovatele aukčního portálu. V tomto směru je vždy rozhodující znění smluvních podmínek příslušného aukčního portálu.

Kupní smlouva ke konkrétnímu předmětu je uzavřena přímo mezi zadavatelem předmětu do internetové aukce a vítězem této aukce, a to zpravidla v okamžiku doručení potvrzení provozovatele aukčního portálu

o vítězství v internetové aukci vítězí také vítězí aukce. Kupní smlouva na základě internetové aukce je uzavírána distančním způsobem, jak vyplývá mj. z bodu 24 preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. 10. 2011.

Provozovatel aukčního portálu v procesu kontraktace zpravidla vystupuje jako zprostředkovatel. Jako takový je povinen po skončení internetové aukce předat každé ze smluvních stran identifikační údaje druhé smluvní strany, aby tyto mohly navázat kontakt a dohodnout se na předání prodaného předmětu (úhrada kupní ceny zpravidla probíhá prostřednictvím provozovatele aukčního portálu).

Jak uvedeno výše, v případě internetových aukcí uměleckých předmětů provozovatelé aukčních portálů vítězi aukce identifikační údaje prodávajícího často vůbec nesdělují. Za této situace dle mého názoru nelze než uzavřít, že po právní stránce je prodávajícím dle kupní smlouvy k uměleckému předmětu sám provozovatel aukčního portálu. Ten sice při uzavření kupní smlouvy jedná na účet zadavatele uměleckého předmětu do internetové aukce, činí tak však vlastním jménem. Vztahy mezi provozovatelem aukčního portálu a zadavatelem uměleckého předmětu do internetové aukce jsou právně irelevantní ve vztahu k vítězi aukce, pokud se ani nedozví identitu zadavatele aukce.

Právě uvedená skutečnost má naprosto zásadní význam z pohledu kupujícího – vítěze internetové aukce. Ten se internetové aukce zpravidla účastní jako spotřebitel, zatímco provozovatel aukčního portálu vždy vystupuje jako podnikatel. Vítěz internetové aukce – jakožto spotřebitel ve vztahu k podnikateli – tak má v souladu s § 1829 odst. 1 písm. a) a § 1818 věta první občanského zákoníku právo odstoupit od kupní smlouvy bez udání důvodu, a to do 14 dnů ode dne převzetí uměleckého předmětu, tj. nikoli již ode dne uzavření kupní smlouvy či ode dne převodu vlastnického práva. Přitom stačí, pokud je odstoupení od smlouvy v této lhůtě oznámeno, nemusí být v téže lhůtě též doručeno (§ 1818 věta druhá občanského zákoníku). Adresátem odstoupení od smlouvy je provozovatel aukčního portálu jakožto druhá smluvní strana.

Tuto skutečnost si provozovatelé internetových aukcí zřejmě vůbec neuvědomují, a proto účastníkům těchto aukcí ani neposkytují poučení o právu odstoupit od smlouvy v souladu s § 1820 odst. 1 písm. f) občanského zákoníku. Není-li mu takové poučení poskytnuto, má vítěz internetové aukce dle § 1829 odst. 2 občanského zákoníku právo odstoupit od kupní smlouvy dokonce do jednoho roku a čtrnácti dnů ode dne počátku běhu lhůty pro odstoupení (ode dne převzetí předmětu koupě).

Jelikož internetová aukce není veřejnou dražbou, nelze v daném případě aplikovat výjimku dle § 1837 písm. k) občanského zákoníku, dle které spotřebitel nemůže odstoupit od smlouvy uzavírané na základě veřejné dražby.

V případě internetové aukce uměleckých předmětů a starožitností není aplikovatelná ani výjimka dle § 1837 písm. b) občanského zákoníku, dle které spotřebitel nemůže odstoupit od smlouvy o dodávce zboží, jehož cena závisí na výkyvech finančního trhu nezávisle na vůli podnikatele. Tato výjimka se vztahuje pouze na zboží obchodované na finančních trzích, jako jsou trhy s investičními nástroji (např. akcie, podílové listy a jiné převoditelné cenné papíry, devizy, deriváty a nástroje peněžního trhu), či komoditní trhy (např. s drahými kovy, jinými surovinami, zemědělskými komoditami či energií). Trh s uměním však nelze podřadit pod pojem „finanční trh“ ve smyslu uvedeného ustanovení občanského zákoníku.

Pojem „finanční trh“ je obsažen v řadě právních předpisů (např. zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů atd.). Ze žádného právního předpisu však nevyplývá, že by pod tento pojem měl spadat též trh s uměním. Dle komentářové literatury[1] se výjimka znemožňující spotřebiteli odstoupit od smlouvy stanovená v § 1837 písm. b) občanského zákoníku nevztahuje například na zlaté šperky, neboť cena šperku není dána pouze cenou drahého kovu a cena drahého kovu v prodávaném šperku není odvozována od aktuální ceny na finančním trhu. Stejná logika je beze zbytku aplikovatelná i na trh s uměním.

Lze dodat, že k jakémukoli ustanovení všeobecných obchodních podmínek provozovatele aukčního portálu, které by omezovalo či vylučovalo právo kupujícího – spotřebitele odstoupit od kupní smlouvy bez udání důvodu, by se nepřihlíželo (viz § 1812 odst. 2, § 1813 a § 1815 občanského zákoníku).

Lze tedy shrnout, že:

- v rámci internetových aukcí jsou uzavírány klasické kupní smlouvy k draženým předmětům; na základě takových kupních smluv dochází k převodu vlastnického práva na vítěze internetové aukce;
- neposkytne-li provozovatel aukčního portálu vítězi internetové aukce identifikační údaje zadavatele předmětu do aukce, platí, že je smluvní stranou kupní smlouvy na straně prodávajícího sám provozovatel aukčního portálu;
- je-li vítězem internetové aukce spotřebitel, má právo bez udání důvodu odstoupit od kupní smlouvy do 14 dnů ode dne převzetí předmětu koupě, a nebyl-li poučen o svém právu na odstoupení od smlouvy, má právo odstoupit od smlouvy do 1 roku a 14 dnů ode dne převzetí předmětu koupě.

Výše uvedené závěry by platily i v případě, kdy provozovatel aukčního portálu předá vítězi internetové aukce identifikační údaje zadavatele aukce, pokud tento zadavatel vystupoval při prodeji zboží (nejen uměleckého předmětu či starožitnosti, ale obecně jakéhokoli předmětu) jako podnikatel v rámci své podnikatelské činnosti. ●

Mgr. Ladislav Peterka, advokát
ŘANDA HAVEL LEGAL
advokátní kancelář s.r.o.

ŘANDA HAVEL ■ LEGAL

Poznámka

- [1] Viz Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 576 a násl.